

Bod Péter konferencia Olthévízen

Az olthévízi református egyházközség kétnapos konferenciát szervezett Bod Péter tiszteletére 2006. július 28–29-én. Az eseményre a templom felújított orgonájának a felszentelése adott alkalmat. Több mint félévszázados hallgatás után szólt meg újra az orgona. A konferenciát *Veress László* marosszentkirályi (volt olthévízi) és *Sylvester Aba János* olthévízi lelkész szervezte. A résztvevők elsősorban erdélyiek voltak, de jöttek Budapestről is a Bod Péter Társaság tagjai közül tizenketten, és Svájcból, Graubünden kantonból. A rendezvényen öt előadás hangzott el. A konferencia első napján került sor *Bellágh Rózsa* (Országos Széchényi Könyvtár) előadására *Bod Péter Önéletírása* címmel.

„Az önéletírás vagy önéletrajz olyan mű, amelyet a tudomány, a művészet, a közélet terén tevékenykedő személy saját életéről ír, rendszerint kitérve az életével kapcsolatos társadalmi, történeti eseményekre is” olvassuk a magyar nyelv értelmező szótárában. A magyar önéletrajz- vagy emlékirat-irodalom főleg Erdélyben virágzott a XVII–XVIII. század fordulóján. Az emlékiratot a függetlenségét elvesztő Erdély társadalmi viszonyai hozták létre. Azok az írók és közéleti emberek, akik fontos szerepet töltek be a politikai, társadalmi életben, családjuk vagy az utókor számára megírták a történelmi eseményekkel kapcsolatos állásfoglalásukat, megindokolták magatartásukat vagy éppen vádbeszédet írtak. Az erdélyi emlékirodalom értékes hagyományai továbbéltek a XVIII. században, és megtaláljuk Bod Péter munkásságában is.

Bod Péter Önéletírása első felét latin nyelven írta, majd a második felében (ez a rövidebbik rész) magyarul folytatja feljegyzéseit, és csak egyes helyeken fordítja latinra a szót. Az Önéletírás szövege először Jancsó Elemér gondozásában és Valentini Antal fordításában 1940-ben, majd (a második kiadás) 1945-ben jelent meg Kolozsváron, az *Erdélyi ritkaságok* sorozatban.

Bod Péter túl élete legfontosabb szakaszain, meglelt férfikorban foghatott hozzá önéletírásához. Valószínűleg ötvenéves kora körül kezdhetett írni a művet. Önéletírásából megtudhatjuk, hogy milyen belső és külső tényezők formálták lelkületét, későbbi tudományos és építő törekvéseit. Higgadtan, indulatok nélkül, őszintén, tárgyilagos szemlélettel ábrázolja magát, múltjának legfontosabb eseményeit. Az őszinteséget az önéletrajz központi problémájaként szokták kezelni. De érzelmeinek is hangot ad, előadásmódja közvetlen, szemléletes. Élete leírásával a lényegre kívánta megragadni.

Művéből kibontakozik egy erdélyi tudós lelkipásztor élete, megismerjük küzdelmeit, de fáradozásainak az eredményeit is. Bod Péter szüntelenül munkálkodó ember volt, és hatalmas életművet hagyott hátra.

Feltevődik a kérdés, hogy miért érdekes nekünk Bod Péter Önéletírása ma, a XXI. században? Első helyen a személye iránti érdeklődést, tiszteletet említhetjük. Másrészt a hitelessége miatt fordulunk a műhöz, amelyben az író őszintén, tárgyilagosan fejezi ki magát. Harmadsorban vonzóvá teszi az Önéletírást formai megjelenése, természetessége, egyszerűsége. Művéből sokat tanulunk ma is az emberről, a hitről, a tisztességről, a hűségről, a hazaszeretetről.

A konferencia második napján következett *Majláthné Csizmadia Gabriella* (Nyárádszereda) előadása: *Bod Péter: Históriaira Utat Mutató Magyar Lecsicon*. Az ELTE-n 2006-ban végzett fiatal tanárnő nagy felfedezése a „Lecsicon”. A marosvásárhelyi Teleki–Bolyai Könyvtár Kézirattárában találta meg ezt az eddig ismeretlen kéziratot, az eddigi Bod-kutatások sehol nem említik. Csizmadia Gabriella nagy türelemmel és szorgalommal lemásolta a kéziratot, és belőle készítette el a diplomamunkáját. A „Lecsicon”-t a szerző 1746-ban írta. A Leidenből hazatért Bod Olthévízre jött az öt tanulmányaiban hűségesen támogató Bethlen Kata udvari papságára (1743–1749). Itt írta első műveit: *Szentírás értelmére vezérlő magyar leksikon* (1746), *A Szent Bibliának története* (1748), és *Szent Judás Lebbeus apostol leveleinek magyarázatja* (1749). Ezekhez kapcsolódik a most felfedezett kézirat

könyv, amelyben a szerző a történelmi kifejezések és fogalmak részletes magyarázatát adja. A mű bemutatására az előadó több szócikket olvasott fel. A XVIII. századi magyar irodalomtörténet és ezen belül a Bod-kutatás számára igen hasznos lenne, ha Csizmadia Gabriella diplomamunkája kiadásra kerülne.

Gudor Botond (Magyarigen) református lelkész Bod Péter történeti munkáiról beszélt a *Bod Péter, a történetíró* című előadásában. Bod fő tudományterülete az egyháztörténet volt. Ilyen irányú munkáinak érdekessége, hogy csaknem valamennyi irodalomtörténeti vonatkozású is. Az előadó kiemelte, hogy itthon is, Nagyenyeden, és Leidenben is, ahol „lelke legnagyobb gyönyörűségével három évet töltött tanulmányok közt”, a teológiai, a filozófiai és a jogi tanulmányai mellett elsősorban egyháztörténeti előadásokat hallgatott. Főként [Honert, Jan van den] Johannes van den Honert előadásai iránt érdeklődött, aki az egyháztörténetet Bod szerint Lampe nyomán adta elő. Tanulmányai során elsjátította a külföldi protestáns egyháztörténelem legmodernebb módszereit és eredményeit. Mintaképei, Friedrich Adolf Lampe, Johann Lorenz Mosheim és Friedrich Spanheim kedvezően hatottak rá.

Magyarigeni lelkészsége idején írta nagy jelentőségű történeti munkáit, melyek egy része kéziratban van ma is. Magyar nyelven egyetemes protestáns egyháztörténetet írt: *Az Isten vitézkedő anyaszentegyháza állapotjának rövid historiája* (1760). Latin nyelvű magyar egyháztörténetének, a *Historia Hungarorum ecclesiasticának* a kéziratát kiadás céljából Leidenbe juttatta ki, de csak százhusz évvel később adták ki. Három kötetben jelent meg 1888 és 1890 között.

Bod egyháztörténet-írói tevékenysége elődeihez (Pápai Páriz Ferenchez, Haner Györgyhoz, Debreczeni Ember Pálhoz) mérten határozott haladást képvisel.

A programban szereplő Bretz Annamária és Pfuscher Emese előadása elmaradt. Helyettük *Veress László* (Marosszentkirály) lelkész tartott előadást az olthévízi református egyház történetéről, kitérve a XVIII. századra, Bethlen Kata korára. Bethlen Kata, vagy ahogy magát a másodszeri megözvegyülése után nevezte, Árva Bethlen Kata a XVIII. századi Erdély művelődéstörténetének nagy egyénisége volt. Egész életében jótékonykodott a református egyház javára. Templomokat renováltatott, gyülekezeteket, kollégiumokat segí-

tett pénz- és tárgyi adományokkal. Ő építette az olthévízi református templomot is. Még végrendeleteiben is gondoskodott az olthévízi egyházzal, anyagi forrásokat biztosított a működéséhez. A hitnek és a tudománynak élő Bethlen Kata, aki döntő hatással volt Olthévíz történetére, hosszú özvegyisége alatt formálódott egy igazi mecénás nagyszasszonnyá. Veress László nagy érdeme, hogy megírta az olthévízi református egyház történetét. Reméljük, hogy a közeljövőben kiadásra kerül.

Az utolsó előadást *Jan Andrea Bernhard* (Castrisch, Graubünden kanton) svájci lelkész tartotta magyarul *Pap István bázeli kiadású Károli-bibliája – alkalom egy svájci magyar vitára* címmel.

A bázeli magyar Biblia 1750-ben jelent meg Im-hof bázeli könyvtár kiadásában. Az ötezer példányban megjelent Bibliának a korrektúrai munkálatait két Bazelben tanuló lelkészjelölt, Szathmárnémethi Pap István és Török Ferenc végezte. Ők írták a Biblia magyar nyelvű előszavát is. A kiadás körül heves viták alakultak ki a teológusok és a svájci kiadó között. Szathmárnémethi Pap Istvánt helytelen viselkedése miatt később eltiltották a lelkészségtől, s ez után kénytelen volt nyomdászattal foglalkozni. 1755-től ilyen minőségben működött Nagykarolyban, egy újonnan alapított nyomdában.

Ebben a nyomdában tanulta a könyvnyomtatás tudományát Rosius à Porta (1734–1806) svájci rétoromán teológus, aki a berni tanulóévei után Debreczenben és Nagyenyeden folytatta tanulmányait. Feltételezhető, hogy Nagyenyeden találkozott Bod Péterrel. A kutatások ezt a feltevést nem erősítették meg. Rosius à Porta peregrinációja az első figyelemre méltó adat arra, hogy egy graubündeni (svájci) teológus magyar nyelvterületen tanulta a hittudományt.

A konferencia kellemes, bensőséges légkörben folyt le, tanulságos és hasznos volt, sokat lehetett tanulni az előadásokból. Ugyanakkor kifejezte, hogy egymásról tudni és egymásnak segíteni akaró emberek vagyunk. Megmozgatta az Olt menti község lakóit. Baráti kapcsolatok alakultak ki a helybeliek és a vendégek között. Érezhettük a figyelmesség, az összetartás és a szeretet megtartó erejét. Csak köszönetet lehet mondani mindazoknak, akik a konferencia megvalósításáért és sikeréért fáradoztak.

Bellágh Rózsa
(OSZK)